יב א מיי' פ"ח מהלכות שגגות הל' ז [פסק כרבי והכסף משנה כב"מ]
יג ב מיי' שם הלכה ח :
יד ג מיי' שם פ"א הלכה ט :
טו ד מיי' שם פ"ג הלכה ט :
טז ה מיי' שם פ"ו הלכה ס :
יז ו מיי' פ"ג מהלכות שביתות עשור הל"ס טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף ט בהגה"ה :
יח ז מיי' פ"א מהלכות שגגות הלכה ו :

תורה אור

הלכך ל"ב לאמר חולין לעזרה ניניהו

ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום הילכך אמרינן ליה אייתי אשם תלוי ואתני אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב לידוי כפרה ואי לא, לידוי א]נדבה. *ת"ר אכל ספק חלב ונודע לו ,ספק חלב ונודע לו רבי אומר ,אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר ב] (ורבי שמעון) אומרים אין מביא אלא אשם תלוי אחד שנאמר על שגגתו אשר שגג אפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא אחת אמר ר' זירא כאן שנה רבי ג] ידיעות ספק מחלקות לחטאות. רבא אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא הכי קתני כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא חטאת על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת א"ל אביי ואת לא תסברא דידיעות ספק מחלקות לחטאות דאי סלקא דעתך ידיעות ד][ספק] אין מחלקות לחטאות, וחטאת אחת מביא, אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת והתניא ה] כללו של דבר כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות? אמר ליה רבא בר חנן לאביי ולדידך דאמרת ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים ויוה"כ במקום אשם תלוי קאי הכי נמי דמביא שתי חטאות, הא בהעלם אחת אכלינהו א"ל אביי ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר ו] (על) דלא מתידע ליה, דילמא והוא דמתידע ליה, א"ל רבא (א) ז] הודע ולא הודע תנן איכא דאמרי אמר ליה רבא בר חנן לאביי מה אילו אכל כזית חלב שחרית ביום הכיפורים וכזית חלב במנחה ביוה"כ הכי נמי דמיחייב שתי חטאות? א"ל אביי ומאן לימא לן דיוה"כ כל שעתא מכפר דילמא כוליה יומא מאורתא, א"ל ח] (רבה בב"ח תרדא) ט](תניא) הרי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר י] ושמע רב אידי בר אבין כ] אכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת והא בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתיידע ליה וכפר ליה י] דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי וקתני אינו חייב אלא חטאת אחת ואי סלקא דעתך ידיעות ספק מחלקות לחטאות ליחייב שתי חטאות? אמרי, כי אמר ר' זירא, לרבי, הא' רבנן היא, הא מדסיפא רבי היא דקתני ו] שתה ציר או מורייס פטור הא חומץ חייב ומני רבי היא דתניא חומץ אין משיב את הנפש רבי אומר אומר אני חומץ משיב את הנפש ומדסיפא רבי רישא נמי רבי? אמרי-סיפא רבי רישא=רבנן, איתיביה רבא אכל היום אכל למחר ,נהנה היום נהנה למחר, אכל היום נהנה למחר ,נהנה היום אכל למחר ז] ואפילו מכאן ועד שלש שנים מנין שהן מצטרפין זה עם זה ת"ל ׳ תמעול מעל ריבה ואמאי הא כיפר עליה יום הכפורים? אמרי-כי מכפר יוה"כ על איסורא ,על ממונא לא מכפר ,ואיבעית אימא כי מכפר יוה"כ, על כוליה שיעורא ,על פלגא דשיעורא לא מכפר. ח] וכן אמר ריש לקיש כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות רבי יוחנן אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא הכי קתני כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא יח] על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת בשלמא לרבי יוחנן היינו דקא תלי לאשם בחטאת אלא לריש לקיש חטאת באשם מיבעיא ליה? קשיא, ורמי דר' יוחנן אדר' יוחנן ורמי דריש לקיש אדריש לקיש ט] דתניא שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס, בשני ונכנס חייב, הלך בראשון ונכנס (פטור בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס) והזה ושנה וטבל והלך בשני ונכנס חייב

רבי

ויקרא ה

א) [שבועות כ: לקמן כו:] ב) [נ"ל רבא בר חנן תרדא וסוי' של תרלה שוטס] מוריד ריד ערך תרר וע' רש"י ב"ק קה: וב"מ כ.] ג) [נ"ל תנן] ד) [לקמן כה:] ה) [יומא עה:] ו) יומא פא: ז) [מעילה יח: ע"ש] ח) [שבועות יט: כל הענין עד סופו] ט) [שבועות יט:] תוספתא דכריתות פ"ו

והתניא כל שחלוקות כו' · ואף על גב דר' יהודה קאמר לה לעיל (דף טו:) מכל מקום לא משמע דפליג עליה רבי בהא לרבי יוסי ברבי יהודה יח] הכי פירושו כל שחלוקות לחטאות כגון חלב ודם פיגול ונותר חלוקין לאשמות דצריך להביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אבל בידיעה לא קמיירי יט] וגם לרבא הכי פירושו כל שחלוקות לחטאות בידיעת ודאי חלוקות לאשמות בידיעת ספק : **אלא** מעתה אכל כזית חלב לפני יוה"כ וכזית לאחר יוה"כ' דהשתא איכא שתי אשמות אכילת חלב דלפני יוה"כ כיפר יוה"כ במקום אשם ואכילת חלב דלאחר יוה"כ הביא עליו אשם והשתא איכא ב' אשמות הכי נמי דאם נודע לו אחר כך על שניהן שיביא שתי חטאות והא אכלם בהעלם אחת אלא לא מייתי ואם כן שמע מינה דהאי כללא כל שחלוקין כו' ליתא שהרי הכא איכא ב' אשמות וליכא כי אם חטאת אחת : **אמר** ליה דילמא יום הכיפורים אינו מכפר אלא אם כן הודע · ועתה יש שתי חטאות כמו שתי אשמות · אמר ליה רבא בר רב חנן הרדא רבא בר רב חנן היה חבר אביי כדאיתא פרק *כילד מברכין (ברכות דף מו) : כ] **הא** דנקט חלב שחרית ביום הכיפורים ולא נקט מילתא דהיתר וחייב קרבן עבור יום הכיפורים עצמו דאסורה באכילה דאם כן צריך למינקט ככותבת שהוא שיעור אכילת יום הכיפורים ונקט שיעור זוטא ולכך נקט כזית חלב שהוא פחות :

נ"ל כילד משתתפין דף פו:

ר' אליעזר היא · הילכך ליכא למימר חולין לעזרה ניניהו : **ואתני** · אי ראשון שומן אכל ודאי השני חלב ואי אכל ודאי חלב (ב) מספקא ליהוי ליה כפרה להגין עליו עד שיודע לו ויביא חטאת ואי לא ליהוי נדבה : **ונודע לו** · שספק הוא : **כשם** · שאם יודע לו באחרונה שהן ודאי חלב יג] היו (ג) (ודאי ליהוי) מביא חטאת על כל אחת ואחת דידיעות ספק שבינתים מחלקות לחטאות דלא הוי העלם אחת : **כך מביא אשם תלוי על כל אחת** · כל זמן שלא נודע לו ידיעה ודאית : **כאן שנה רבי** · כדפרישית : **אלא מעתה אכל כזית חלב קודם יום הכיפורים וכזית חלב לאחר יום הכיפורים** · ושניהם בהעלם אחת : **במקום אשם תלוי** · כדקתני בפ' בתרא (לקמן כה:) חייבי אשמות תלויים שעבר עליהן יום הכיפורים (ד) יג](א') והוה ליה כידיעת ספק : **דילמא** · הא דאמרינן יום הכיפורים מכפר והוא דמתידע ליה יד] שספק חלב אכל : **הודע ולא הודע תנן** · בפ"ק דשבועות (דף יב:) מפרש בגמרא בין שנודע לו ספקו בין שלא נודע לו ספקו קודם יום הכיפורים יוה"כ מכפר אלמא אף על גב דלא מתידע ליה לגמרי מכפר : **תרדא** · (ה) שוטה לשון אחר עגל : **אכל ושתה בהעלם אחת** ביום הכיפורים: **אינו חייב אלא אחת** · דשתיה בכלל אכילה : **דמתיידע ליה** · כלומר טו] *אין שיעור דהוי אפשר לאודועי וכיון דאיכא שהות דיום הכיפורים בנתיים כדי ידיעה קם ליה ההוא שיעור במקום *ספק (ידיעה) באשם תלוי : **רבנן היא** · ר' יוסי ור' אליעזר : **אכל היום** · משל הקדש שוה חצי פרוטה : **נהנה** · במידי דלאו בר אכילה : **ומכאן עד ג' שנים** · ובהעלם אחד טז]: **הא כפר עליו יוה"כ** · שבינתים על חצי שיעור קמא ואי ידיעת ספק מחלקת הא הוה יוה"כ כידיעת ספק ואמאי מצטרפין : **היינו דתלי לאשם בחטאת** · דכשם שאם היתה ידיעה ודאית בנתיים היתה מחלקת לחטאות דכתיב (ויקרא ה) או הודע אליו חטאתו כך ידיעת ספק מחלקת לאשמות ומביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אלא לריש לקיש חטאת באשם איבעי ליה למיתלי כשם שידיעת ספק מחלקת לאשמות כך מחלקת לחטאות ולכשיודע לו באחרונה יביא חטאת על כל אחת ואחת דהא עיקר ידיעת ספק באשם כתיבא : **אחד טמא ואחד טהור** · ואין ידוע איזה טמא ואיזה טהור : **ולא נכנס** למקדש : **בשני ונכנס** · למקדש יז] : **חייב** · על ביאת מקדש דממה נפשך איכא ידיעה ודאית וטמא הוא שהרי הלך (ו) בשתיהן : ⟨**בשני ונכנס**⟩ ובכניסתו ⟨בשני נעלמה⟩ ממנו טומאה ⟨דכניסה ראשונה, חייב⟩:

שבועות יט: ע"ש

נ"ל איכא [לעיל ח: טו:]

נ"ל ידיעת ספק

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל רבא תרדא הודע : (ב) רש"י ד"ה ואתני וכו' ומספקא נ"ב ר"ל או מספיקא : (ג) ד"ה כשם וכו' שכולן ודאי חלב היו ראוי להיות מביא : (ד) ד"ה במקום אשם וכו' יום הכיפורים ספורים וכוס ליה : (ה) ד"ה תרדא נ"ב ובגבלא מגיעא דף כ' פרש"י לשון טפשות : (ו) ד"ה חייב על ביאת וכו' הלך בשתיהן ובכניסתו נעלמה ממנו טומאה הס"ד והשאר נמחק ונ"ב כך פרש"י בשבועות דף י"ט :

◆

רבינו גרשום

ידיעה אלא לבסוף חייב על כל אחת ואחת חטאת מפני שהן שמות מוחלקין : כך על לא הודע שלהם שנודע לו שספק חלב ודם ונותר אכל מביא אשם תלוי על כל אחד : חתיכה אחת שנינו ברישא דמתניתין : וחייא בר רב אמר חתיכה אחת מב' חתיכות · א' של חלב וא' של שומן שנינו דלא ידע אי זו אכל : במאי פליגי · מכדי בין למר בין למר חייב באשם תלוי במאי פליגי : רב אסי סבר יש אם למסורת מצות כתיב · ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה היינו חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן שמצוה שלא לאוכלה : יש אם למקרא מצות קרינן · היינו ב' חתיכות של ספק שמצוות שלא לאוכלן : לא תיזיל בתר איפכא · להפך אחר קושיות יכול לטעו' לנו כו' : עד שישגוג בב' מצות · בב' חתיכות דקסבר יש אם למקרא ומצות קרינן : כוי · דלא הכריעו בו חכמים אם מין חיה אם מין בהמה חייבין על חלבו אשם תלוי הוא כוי חתיכה אחת היא : אמר ליה ר' אלעזר · אית ליה אם למסורת מצות כתיב : ספק בן תשעה לראשון · כגון הבא על יבמתו בתוך ג' חדשים שמת אחיו ואשתו ילדה לסוף ו' חדשים והרי הוא ספק אם בן תשעה הוא ושל ראשון או בן שבעה ושל אחרון יוציא דשמא הולד בן של ראשון הוא ולא הותרת וזקוקה לו וקא עבר עלה משום אשת אח והולד כשר ממה נפשך אם בן ראשון הוא הרי הוא כשר ואם בן אחרון הוא הרי הוא כשר : וחייבין · שניהם אשם תלוי שזה הוא לא ידעו שהוא מעוברת והא אשה זו דהתיכה אחת היא וקתני דחייב באשם תלוי : הא נמי ר' אלעזר היא דסבירא ליה דיש אם למסורת : נמצא על שלו טמאין וחייבין קרבן · דאמרינן בנות ישראל משמשות בב' עדים אחד בעילה בודקות עצמן אם טהורות הן אחד לו ואחד לה · בעד אחד מקנחת בעלה לראות אם יש בעד כלום דם ובעד אחת מקנחת את עצמה · אם נמצא על עד שלו דם טמאין דביודע דבשעת בעילה היתה נדה וטמאין כל הטהרות שנגעו אחר מיכן וחייבין בקרבן חטאת על הנדה דשוגגין היו וכן אם נמצא דם על עד שלה : איתיהם · פירש לאלתר אחר בעילה טמאין נמי וחייבין בקרבן דביודע דבשעת בעילה היתה נדה : נמצא על עד שלה לאחר זמן · שבא עליה כגון שלא בדקה עצמה לאלתר לאחר בעילה אלא לאחר זמן ומצאה דם טמאין מספק דספק אם בשעת בעילה היתה נדה וספק שמא לאחר מיכן ראתה הילכך טמאין מספק וכל הטהרות שנגעו למפרע משעת ביאה תולין לא אוכלין ולא שורפין : ופטורין מן הקרבן מחטאת : ותני עלה וחייבין באשם תלוי · והא אשה זו דהתיכה אחת היא וקתני דחייבין באשם תלוי : חתיכה אחת ספק של חלב וספק של שומן ואכלה פטור · לגמרי מ"ט דרב קסבר ב' חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן משום הכי חייב באשם תלוי דב' חתיכות איפשר לברר איסורן אם נגע ואכל בעיקר האיסור דבודקין האחרת שנשיירה מי שהוא בקי יכול לדעת אם זו היא של שומן ודאי אותה שאכל חלב היא הילכך קודם שלא בדקוה חייבין אשם תלוי ואחר שבדקוה ונודע לו דודאי חלב הוא חייב חטאת אבל חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ואכלה מאחר שאכלה אי איפשר לברר איסור אם חלב היתה אם שומן הילכך אין מביא אשם תלוי דאין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שאיפשר להתברר לאחר זמן איכא דאמרי ב' חתיכות איפשר לברר איסורא להכי חייב דהיות לו לברר איזו אכל אבל חתיכה מה יכול לברר בת הילכך פטור : מאי איכא בין טעמיה דרבה לטעמיה דר' זירא · תרוייהו בעו חתיכה אחת מב' חתיכות · איכא בינייהו כזית ומחצה · כגון ב' חתיכות באחת יש בה כזית ובאחת יש בה חצי זית ואין ידוע אי זו של חלב ואכל אותה של זית : לרבה איכא מצות · דמכל מקום הא איכא בינייהו ב' חתיכות : לר' זירא אי איפשר לברר איסורו · דאותו חצי זית שנשתייר לא מינכר אי חלב הוא או שומן הדבר משום הוא הילכך פטור · לישנא אחרינא לרבה ליכא מצות דמצות משמע ב' חתיכות שלימות וליכא ופטור · לר' זירא חייב דהחצי זית נמי איפשר לברר איסורו אם הוא שומן או חלב מי שהוא בקי ע"י הדחק לידע מה היה הזית שלם הילכך כב' חתיכות דמי וחייב : איתיביה ר' ירמיה לר' זירא דהא כו' · וספק בן תשעה ונדה שנמצא על שלה לאחר זמן דכל הני אי איפשר לברר איסורן וחייבין אשם תלוי וקא פשט ליה אכולהו א) הא מני ר' אלעזר היא · ולאו דברי הכל : מ"ט דרב קסבר ב' חתיכות · איקבע איסורא דודאי אחת מהן חלב הילכך חייב חתיכה אחת לא איקבע איסורא דספק שומן היא : מאי איכא בין איקבע איסור לאיפשר לברר איסורן · ובין רבא דבעי מצות : לרבא ליכא מצות בעידנא דאכל ישראל את השנייה דהא ראשונה ליתה דאכלה נכרי : וכן נמי לר' זירא פטור · דהא כי אכל ישראל את השנייה לא נישתייר שם ואי אפשר לברר איסורא

א) ע"כ שייך לדף יז ע"ב

מה

◆

שיטה מקובצת

א] ליהוי ליה כפרה : ב] אלעזר בר' שמעון את ו' נמחק : ג] ידיעות ספק מחלקות לחטאות ה"מ למיפרך מאי כשם כדפריך לקמן לרשב"ל: ד] ידיעת ספק אין : ה] כללו של דבר כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות אכל כזית חלב לפני יוה"כ [וכזית חלב אחר יוה"כ] דהשתא איכא שתי אשמות יוה"כ דהוי במקום אשם וכפר על כזית ראשון אי הוי ספק חלב ואחר יוה"כ יביא אשם תלוי על הזית השני ה"נ דמייתי שתי חטאות על שניהם כשיודע לו שאכל חלב והא בהעלם אחד אכלינן ואפילו ידיעת ספק אין ולדבריו אין הכלל כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות קיים שהרי יש כאן שני אשמות ואין כאן אלא חטאת אחת כך פי' התוס' אבל מדקאמר ולדידך דאמרת ידיעת ספק מחלקת לחטאות משמע שאין פריך כך אלא ה"פ לדידך דאמרת [דידיעות] ספק מחלקות לחטאות כמו שמחלקות באשמות ואע"פ שאינו ראוי שידיעת ספק תחלק בחטאות (תחלק) כיון שאינו מביא (אלו) [אלא] בידיעת ודאית אלא שאתה [רוצה] לומר אותו מכלל זה כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות א"כ כל דבר שמחלק באשמות מחלק בחטאות ויוה"כ כיון שמחלקת באשמות יש לחלק נמי בחטאות וזה אי אפשר כיון דליכא ידיעה כלל ואי"כ אין הכלל אמת לענין יוה"כ הילכך ספק ידיעת נמי לא תלמוד ממנו וכן יש לפרש כל שחלוקין בחטאות דהיינו ידיעה ודאית חלוקין באשמות בידיעת ספק וכן אתה צריך לפרש גבי כזית חלב [שחרית] וכזית [חלב במנחה] וגבי אכל[ושתה] בהעלם אחת [אכל היום ואכל למחר] (וגבי)[אמאי] הא [כיפר עליה יוה"כ] ואי [ס"ד ידיעת ספק] מחלקת בחטאת כמו שמחלקת [באשם תלוי] וא"כ יוה"כ כחטאת [מה] חטאת [אם הפסיק] א) בשתי חצאי [היום] לעשות ונודע לו לא יצטרפו [אף] אשם מעילות : הרא"ש ז"ל כל שחלוקין כו' ואי אין ידיעת ספק מחלקות לחטאות כיון דס"ל לרבי דמחייב אשם תלוי על כל אחת ואחת מידיעת ספק א"כ לא הוי הכלל ברור בשלמא לר' יוסי ברבי יהודה דסבר דאפילו לאשם תלוי אין ידיעת ספק מחלקת ניחא כללו של דבר כדתנן במתניתין כשם שאם אכל כזית חלב ונותר ופיגול כו' דהיינו ספק חלב וספק נותר ומידי דלא היתה ידיעה כלל : ו] מכפר אע"ג דלא תיבת על נמחק : ז] רבא תרדא הודע : ח] אמר ליה תרדא תיבות רבה בב"ח ל"ש : ט] מחייב · גליון הוי כמו אתקפתא דלעיל אלא דלעיל פריך מסברא ומצי לדחויי דאה"נ כדהדריך לעיל אבל הכא פריך ממשנה דהתני בהדיא אין חייב אלא אחת · מהר"י ז"ל : י] ליה יום הכפורים דיוה"כ : יא] מביא חטאת על : יב] ודאי חלב הוו מביא תיבות ודאי ליהוי נמחק : יג] הכפורים פטורים והוה ותיבת א' נמחק : יד] ליה קודם יוה"כ שספק חלב אכל אבל ידיעת ספק אימא דלעולם אינה מחלקת : טו] [כלומר איכא]תיבת אי נמחק: טז] א' והיינו צירף את המעילה לזמן מרובה דתנן לעיל [דף טו ע"ב] דחייב:יז] למקדש ובכניסתו' [נעלמו]ממנו מקדש וידע טומאה [דהוי ליה] ידיעה [בתחילה] ובסוף והעלם בנתים : יח] יהודה · גליון דאם אכל בהעלם א' ספק שלשתן חייב שלשה אשמות · מהר"י ז"ל : יט] קמיירי דהא סבר דאף באשמות אין ידיעת מחלקות ני' מהר"י ז"ל: כ] הא · גליון וזה לשון הרא"ש ז"ל אילו אכל כזית חלב הוי מצי למימר אכילה סתם ולאו דוקא א"נ משום כזית נקט [חלב] דאכילת היתר בעינן ככותבת · ע"כ :

א) נראה דצ"ל דמה חטאת אם הפסיק בשתי חצאי זיתי חלב שנודע לו בנתים שאכל ספק חלב לא מצטרפי כ"ג אשם מעילות הוא כן וא"כ כיצד תנן דצירף את המעילה ואפי' מכאן ועד ג' שנים ·

נושא/מבנה

"כאן שנה רבי..."
שיטות ר' זירא ור"ל:
רבי סובר ד'ידיעות ספק מחלקות
לחטאות - דהיינו אם בסוף מתברר
שכל הספקות היו עבירות יביא מספר
חטאות כהתאם
(מעקב)
שיטת ר' זירא

נגד ר' זירא

תת נושא
כפרת יו"כ
כידיעת ספק
נ"מ לגבי העובר
ב' פעמים ביו"כ
בהעלם א' האם
חייב ב' קרבנות

*סוגריים אלו
נשים דיון לפקד
על הקריאה.
בתוך הסוגריים
נמצא הוכחה
דרסיפא=רבי

נושא
דיון בחטיבותה של
ידיעת ספק
1 - באכילת חלב
2 - בטומאת מקדש
(כגון במקרה של
ב' שבילין)
הגמ' תולה קושיה
נוראה של סתירה
בדברי ר' יוחנן ור"ל
I בענין ידיעת ספק
באכילת חלב
לר' יוחנן - ידיעת
ספק אינה
כידיעה
לר"ל - הוי ידיעה
אליבא דרבי
II ובענין טומאת
מקדש ראשים
בגוף ש.
לר"י - ידיעת
ספק הוי
כידיעה
לר"ל - לא
מוקים המקור
של ב' שבילין
כרבי ויאמר
דהוי ידיעה